

ВПІЗНАННЯ ЗА ГОЛОСОМ ЧИ ЗА МОВЛЕННЯМ?

Савельєва Ірина Валеріївна,
старший викладач кафедри
професійних та спеціальних
дисциплін Херсонського
факультету ОДУВС

При вчиненні злочинів суб'єкти взаємодіють з навколишнім світом, залишаючи сліди такої взаємодії. Сліди можуть залишатися на предметах та в пам'яті людини. Пізнання злочинної події відбувається за матеріально-фіксованими відображеннями на предметах та слідами, які відбилися у пам'яті людини, так званім ідеальним відображенням [1, с. 11]. Тобто перші сліди можна вивчити за допомогою інструментальних методів у криміналістиці, то другі – виключно через співпрацю з людиною-носієм пам'яті.

Така співпраця можлива при проведенні слідчих дій, зокрема пред'явлення для впізнання.

Загальна тактика пред'явлення для впізнання досить повно висвітлена науковцями у криміналістичній літературі. Зокрема, вагомий внесок у розробку наукових засад пред'явлення для впізнання зробили відомі вчені-криміналісти та процесуалісти, а саме: В. Бахін, Р. Белкін, М. Салтевський, В. Лукашевич, В. Шепітько, Ю. Корухов, В. Кузьмічов, Н. Бритвич, М. Гапанович, О. Гінзбург, Г. Кочаров, В. Коновалова, Є. Лук'янчиков, М. Порубов, З. Самошина, П. Цветков, Л. Удалова тощо. Їх науковий доробок є значним для практичного застосування вказаної слідчої дії, яка досить широко застосовується у правоохоронній практиці і є досить розповсюдженим способом збирання фактичних даних. Проте питання тактики пред'явлення для впізнання за голосом і особливостями мовлення (аудіозаписом) залишаються малодослідженими.

Чинний КПК України у п. 9 ст. 228 передбачає можливість проведення пред'явлення особи для впізнання за голосом, яке повинно здійснюватися поза

візуальним контактом між особою, що впізнає, та особами, які пред'явлені для впізнання. [2].

Пред'явлення для впізнання – це слідча дія, що полягає у пред'явленні свідковій чи іншій особі об'єктів, які вони спостерігали раніше, з метою встановлення їх тотожності або групової належності [3, с. 331].

Сутність цієї слідчої дії полягає у тому, що особі пред'являють об'єкти, образи яких вона порівнює з уявними образами об'єктів, які спостерігала раніше і які пов'язані з подією злочину, тобто з ідеальними відображеннями. На цій підставі робиться висновок про їх тотожність, подібність або відмінність.

Важливість детального дослідження пред'явлення для впізнання за голосом полягає у тому, що така слідча дія є унікальною і ніколи не дублюється, а відтак, ефективність та доказове значення результатів впізнання значною мірою залежить від якості проведення слідчим організаційно-підготовчих заходів.

На підставі проведеного опитування працівників слідчих підрозділів К. Чаплинський зазначає, що впізнання за голосом та особливостями мови відбувається лише в 1 % справ, а у 18 % її проведення було очевидною необхідністю, але під час досудового розслідування не робилося. [4, с. 241].

При дослідженні пред'явлення для впізнання за голосом та усним мовленням вчені-криміналісти зазначають, що впізнання відбувається за «голосом» та «особливостями мови». Вважаємо, що вживання поняття «особливості мови» не досить точно відображають сутність зазначеної слідчої дії.

Про відмінність понять «мова» та «мовлення» в криміналістиці вже нами зверталась увага[5]

Мова – це сукупність доволіно відтворюваних загальноприйнятих у межах даного суспільства звукових знаків для об'єктивно існуючих явищ і понять, а також загальноприйнятих правил їх комбінування у процесі вираження думок. Мова існує і реалізується через мовлення. А, мовлення – це спілкування людей між собою за допомогою мови; мовна діяльність [6, с.768; 770].

Розглянемо детальніше на які ознаки пропонують звертати увагу при підготовці пред'явлення для впізнання за голосом вчені-криміналісти та процесуалісти.

Враховуючи, що опис ознак голосу та мови, як правило, викликає серйозні труднощі для особи, що буде впізнавати, криміналістами здійснювалися неодноразові спроби класифікувати їх за різними ознаками та звести до системи.

Досить вдалою є класифікація, запропонована Д. Бурикою. Він звів в одну систему більшість ознак, що характеризують голос та мову, а потім класифікував їх з огляду проблем пред'явлення для впізнання осіб, поділивши на два види: загальні та окремі.

До загальних ознак автор відніс:

- 1) загальний тип голосу;
- 2) національні, географічні та соціально-суспільні;
- 3) лексичні (підбір слів і словосполучень, що використовуються в мові);
- 4) стилістичні ознаки;
- 5) граматичні.

До окремих належать:

- 1) патологічні вади, що можуть бути викликані дефектами голосового апарату;
- 2) фонетико-сміслові [7, с. 122-123].

Головне слідче управління МВС України рекомендує практичним працівникам під час допиту особи, яка буде впізнавати, детально з'ясувати специфічні ознаки голосу та мови особи, яка підлягає впізнанню.

До таких характерних ознак в запропонованій методиці віднесено:

- тип голосу за висотою: низький, середній, високий голос, що відповідає вокальній термінології: бас, баритон, альт, тенор – для чоловіків, сопрано – для жінок;

- тембр голосу: жорсткий, твердий, різкий, м'який, тремтячий, ніжний, сухий, придушений, дзвінкий, теплий, холодний, ліричний, металевий, глухий;

- гучність: гучна, середня, тиха;

- вид мови: літературна – нормалізована мова, яка використовується засобами масової інформації, у спілкуванні між культурними людьми; не літературна (загальнонародна) – має суттєві відхилення від нормалізованої мови в лексиці, синтаксисі, синтагматиці (використання діалектів, жаргонів, просторічних слів);

- стиль: побутовий, канцелярський, діловий, науковий;
- словниковий запас: багатий, середній, бідний;
- дикція: погана – нечітке вимовляння деяких звуків, особливо закінчень; добра – характеризується чіткою вимовою усіх звуків, більшою старанністю артикуляції;
- темп: рівномірний (швидкий, середній чи повільний), переривчастий та перемінний;
- форма викладення мовного повідомлення: проста або складна, визначена або плутана, коротка або довга;
- діалект – один із варіантів національної мови, який використовується обмеженою кількістю людей, пов'язаних територіальною, професійною чи соціальною спільністю (наприклад, місцевий говір);
- акцент – ознака, що відрізняє особу, яка розмовляє не своєю рідною мовою, вказує на неправильну мову, тобто відхилення від норми, котре полягає у неправильному наголосі, інтонації, артикуляції та неправильній вимові звуків мови (може бути, сильним або слабким);
- патологія мови – розлад мовного апарату, який виявляється у неправильній артикуляції при вимовлянні звуків мови;
- сталі фразеологічні звороти (наприклад, приказки, «крилаті висловлювання»);
- діалектизми: вживання слів, які належать якому-небудь територіальному, професійному, виробничому, соціальному чи іншому діалекту;
- звукові звички (наприклад, покашлювання, прицмокування);
- сучасні слова іноземного походження (використання іншомовних слів);
- наголос у словах: правильний чи неправильний;
- слова-«паразити»: багатократне вживання, як правило, одного зі слів-«паразитів», які не мають у фразі ніякого значення, а лише забруднюють мову;
- особливі прикмети голосу та мови: заїкання, шепелявість, голос здавлений, фальцетний, з носовим відтінком та ін. [8, с. 18].

Голос – це сукупність різних щодо висоти, сили і тембру звуків, які видає людина (або тварина, що дихає легенями) за допомогою голосового апарата [9, с. 152].

Основними критеріями оцінки голосу є сила (гучність), висота та тембр.

Всі інші специфічні ознаки, які необхідно з'ясувати на допиті перед пред'явленням для впізнання особи, є ознаками мовлення, оскільки саме мовлення, а не мова проявляють себе в ситуації спілкування за допомогою промовляння слів.

Отже, існує розбіжність у нормативному та науковому найменуванні слідчої дії пред'явлення для впізнання за голосом. З метою уніфікації і правильного застосування понять слід замість «пред'явлення для впізнання за голосом» або «пред'явлення для впізнання за голосом та мовою» використовувати «пред'явлення для впізнання за голосом та мовленням».

Список використаних джерел:

1. Удовенко Ж.В. Криміналістика: конспект лекцій. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 320 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. 5460-VI
Дата оновлення: 26.02.2019.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.04.2019)
3. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. /К.О. Чаплинський, О.В. Лускатов, І.В. Пиріг, В.М. Плетенець, Ю.А. Чаплинська. 2-е вид. перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
4. Чаплинський К.О. Особливості пред'явлення для впізнання за голосом, особливостями мови і фонограмою. *Право і суспільство*, 2017. №1. С.240-245.
5. Савельєва І.В. «Мовний портрет» та «мовленнєвий портрет»: порівняльний аналіз понять в системі криміналістичних знань. *«Юридичний бюлетень» ОДУВС*, 2017. Вип. 4 (4). С. 182-189.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з. Дод., допов. на CD). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
7. Бурыка Д.А. Проблемы организации и тактики предъявления для опознания. Москва: Изд.: «Юрлитинформ», 2007. 240 с.
8. Методичні рекомендації щодо пред'явлення для впізнання на попередньому слідстві 5483/Кл: Головне слідче управління МВС України; НАВС України. Київ, 2001. 34 с.
9. Словник української мови: в 11 томах./ під кер. І.Білодіда. – Київ: «Наукова думка», 1973. Т. 2. 550 с.